

Др Душан Љ. Кашић

ПРОТА МАТИЈА НЕНАДОВИЋ (1777 — 1854)

Прошле године прославила је српска културна јавност двестогодишњицу рођења прота Матије Ненадовића, необично заслужног војводе, законодавца и дипломате устаничке Србије и једног од најбољих писаца XIX века у Србији. Зато је потребно да се поводом те годишњице чује реч о проти Матији и са ове црквене трибине, тим пре што је он, вршећи све своје дужности у време ослобађања Србије, био и остао свештеник, високо ценио свој свештенички чин и до данас и кроз векове ће остати увек не само Матија Ненадовић, већ **ПРОТА** Матија.

Матија је угледао свет у тешком и кризном времену за српски народ. Турска слаби, а Европа прави планове како ће је поделити кад помоћу крви балканских народа, на првом месту Срба, протерају Турке из Европе. Црквене прилике, у којима се тада одвијао сав унутрашњи живот српског народа, биле су такође тешке. Патријаршија је укинута (1766), а на владичанске столице довођени су епископи Грци, који се нису могли, а најчешће ни хтели, да сроде са српским народом. Они су овамо долазили махом да би добили епархију, а затим, кад би се обогатили, одлазили би на неку бољу епархију на грчком етничком подручју. Неговање верског живота у народу њих је слабо интересовало. Верски живот народа био је препуштен парохијским свештеницима и монасима, који су се за свој чин припремали и школовали како су знали и код кога су могли. Нове свештеничке кандидате предлажу грчким владикама народни кнезови и угледни људи и свештеници. Уопште, дошло је до раслојавања између епископа, који су овамо долазили по одлуци Цариградске патријаршије и на основу султанског берата, и парохијског свештенства, које је потекло из народа, само се школовало и с представницима српских самоуправних власти (кнезова, кметова) било тесно везано за народни живот и судбину.

Предавање одржано на Православном народном универзитету 28. октобра 1977.

Прота Матија је потекао из тада врло угледне породице Ненадовића, која се у Бранковину доселила из Бирча, обогатила се и већ кроз неколико генерација давала угледне људе. Матијин отац Алекса био је неоспорно најугледнији међу нахијским кнезовима пре устанка, прави представник српске сељачке аристократије. Он је један од најугледнијих припадника „фрајкора“, српских добровољачких одреда које је Аустрија, под командом свог пуковника Михаљевића, Србина из Аустрије, организовала за борбу против Турака. Ти су добровољци у време аустријско-турског рата 1788—1790, познатог у Србији под именом „Кочине крајине“, подигли у Србији народ на устанак и ослободили целу Србију, али кад се Аустријанци повукоше, настадоше тешки дани за Србе. Стиже турска одмазда и уплашени народ поче да се склања у збегове или да сели у Срем. Михаљевић је и кнезу Алекси, као и осталим вођама овог устанка, препоручивао да остане у Аустрији, али овај то одбије. Кад га је Михаљевић подсетио на његову заклетву цару, одговори му Алекса: „Истина је да сам се заклео да ћу му бити веран и против Турчина за слободу очевине моје војевати, и познато вам је да ја моје заклетве не преступам, нити цара изневеравам и остављам, но цар оставље мене и сав народ српски, као његови стари што су наше прадеде остављали; зато идем натраг преко Саве, а немам писара ни других учених људи, но ћу ићи од манастира до манастира и казивати сваком калуђеру и попу да у сваком манастиру запишу: да више никад ко је Србин Немцу не верује“. Алекса се вратио и, у оном безвлашћу, преузео управу над Ваљевском нахијом, као што учинише и кнезови оближњих нахија. То су и Турци под притиском одлука Свиштовског мира (1791), обнављајући своју власт, морали да прихвате. Како је ускоро (1793) издан и ферман (неки веле хатишериф) турског цара о већим слободама Срба у Београдском пашалuku, народ се био умирио и живот је постао сношљивији.

Било је то време младости Матије Ненадовића. Он се родио у Бранковини код Ваљева 1777. као једно од многобројне деце својих родитеља. Прота зна да је имао још петоро браће и три сестре, а имена своје помрле браће и сестара није се у старости могао да сети. Још „врло малена“ дао је отац Матију да „учи књигу“ код њиховог пароха попа Станоја. „Мој сирома попа, Бог да му душу прости, пише Прота у својим „Мемоарима“, како је он сам учио, онако је и мени показивао. Јер у оно време у Србији нигде ни трага од школа није било, но сваки ђак, који је желео што учити, морао је попу или у манастир ићи... Ја код попа Станоја научим тај врлетни буквар и почнем часловац, и у месецослову свеце казивати... Чујем ја где неке бабе, а и неки људи, говоре мојој мајци: „Благо теби, сестро, кад ти имаш сина у кући тако учена, те ти може свеце казивати да се у раду не огрешиш“. А ја кад то чујем, чисто растем и гордим се, и мислим да сам учен и преучен“. Како је у томе дошао и поменути аустријско-турски рат, у коме су се Срби ангажовали на страни Аустрије, морале су многе фамилије или у збегове или у Срем. Тако се и Алексина породица, како чусмо, склонила у Срем у село Ашању. Матија је продужио и у избеглиштву своје школовање, најпре код

неког учитеља Игњата Сабова у Купинову, а затим код протe Лазара Георгијевића у Ашањи, код кога је „изучио црквено пјеније и проче богословске науке”. То школовање се продужило и после повратка његових родитеља у Србију. Кад се и Матија 1793. вратио у Бранковину, било му је непуних шеснаест година. Отац га ускоро ожени и запопи. „Запопи ме, пише Прота, и преда ми нурију. Владика, што ме је запопио, говорио је слово, али цело његово слово било је у две, у три речи. Он се ухвати за своју камилавку и рече: „Христијани, почитујте свештенство и упамтите: ко год је на ову капу лајо, он се кајо!” То његово слово напомињем вам да се смејете, али ипак од збиље вам препоручујем да све оно што народ почитује за светињу и ви да почитујете. Свашта можете поправљати, али само у свештене ствари не дирајте...” Много детаљније Прота је у својим „Мемоарима” записао мудре поуке овога оца, кнеза Алексе, како треба да се влада у парохији као почетник у својој служби.

Млади свештеник Матија је ускоро постао и прота. Био је један од четворице, касније и петорице бранковачких свештеника. Користећи оно што је научио и видео у црквеном поретку у Срему, он је са осталим свештеницима настојао да то и у својој цркви уведе, да буде бољи ред, да се воде парохијски тефтери, да се сви исповедају и причешћују. „Два стара (свештеника) исповедају старе људе, а нас тројица млада учимо децу како се ваља крстити, Богу се молити и оца и мајку у руку љубити и почитовати... Ми смо сви свештеници као браћа живели, а народ нас је као апостоле почитовао и слушао, тако да су и од околних нурија долазили и гледали и цркви милостиње као у манастир давали, а свештеници други од нас обичаје примали”.

У синђелији, коју је младом свештенику Матији издао ужичко-ваљевски митрополит Јоаким 6. јуна 1793, стоји написано како је к њему дошао „благочестиви дијак Матеј Алексић (из) села Бранковине сас духовним свидјетељством, писмом, свидјетељствују јему да јест достојан бити на степен свештенства”. За парохију одређује му митрополит села Забрдицу, Јасеницу и Попучке, која су дужна да му дају „бир, свечарско, опело и остало што припада свештеницима по чину”, а он „да служи у цркви бранковичкој са осталим свештеницима”.

Из текста синђелије није јасно ко је ђаку Матији издао оно сведочанство („свидјетељство”) да је достојан, дакле и школован и припремљен за свештеника. Пошто се то сведочанство назива „духовним свидјетељством”, мора се претпоставити да га је поред учитеља код кога је учио писменост издао и надлежни свештеник. Овде се слободно може претпоставити да му је „свидјетељство” издао прота Лазар код кога је изучио „богословске науке”, а да га је с тим „свидјетељством” упутио к митрополиту надлежни парох, нарочити духовник или протопоп. У овом случају свакако да је важан фактор био и Матијин отац, Алекса Ненадовић, тада најпопуларнији нахијски кнез у епархији.

Према једном Протином запису на Цветном триоду из 1802. године били су бранковински пароси: Пантелија Петровић, Симеон Пе-

тровић, Матија Георгијевић, Никола житељ кршноглавски и Матија Ненадовић, за кога вели да је имао у парохији села: Забрдицу, Јасеницу, Попучке, Дрочине и све до реке Колубаре, „па и са оне стране где и једног христијанина нађе насиље од Агарјан терпјашче . . .” У наставку записа Прота, одушевљен слогом свога свештеничког братства, изражава то поређењем: као што су пет телесних чула у једно тело састављена, а пет прстију здраву руку показују, тако и пет свештеника „удоб церковнују чинит”.

Мирни и плодоносни рад младог Проте на култивисању верског живота у Бранковини и њеној околини прекинули су нови, судбоносни догађаји у историји српског народа. Дахије, јаничарске поглавице, убише 1801. Хаџи Мустафа пашу, мудру главу Београдског пашалука и поче терор, који је дошао до врхунца у „сечи кнезова” којом је требало да се народ обезглави и сатре отпор и устаничка иницијатива непокорне раје, која се тако јасно показала за време „Кочине крајине”. Прво падоше главе Алексе Ненадовића и Илије Бирчанина, које на превару ухвати Мехмед Фочић-ага, један од четворице дахија, и 23. јануара 1804. посече у Ваљеву пред сакупљеним народом.

У разматрању наше народне прошлости већ је примећено да је Алексина одсечена глава постала нови симбол у историји српског народа. Као што је одсечена глава косовског мученика кнеза Лазара била претеча новог доба, дугог робовања, тако је и одсечена глава Алексе Ненадовића набодена на колац изнад чардака Мехмед-аге Фочића била весник новог доба, рађања слободе која је вреднија од живота. Такву вредност слободи признали су и Лазар и Алекса, и због толике њене цене неће бити ничега што би се поштедело кад је у питању стицање слободе. Чаша народног трпљења се препунила и „земан дође ваља војевати”. Карађорђе је, пише Прота, „баш у нашу Себичну недељу са дружином дошао и запалио турски хан у Орашцу и почео кавгу с Турцима, и туче где их год нађе. . . . Помози Боже, помислим ја . . . и пошљем у околна села, и сва та села, и још друга, с пушкама дођу на бранковички вис. Пошљем ја те се изнесе из бранковичке цркве барјак, који је био од белог, црвеног и плавог мусулина, са три крста. Тај барјачић победимо међу нас. То је било 15. фебруара 1804. лета”. Устанак је почео и ширио се као ватра на ветру. Прота Матија је био први његов организатор у ваљевском крају. Ступио је у везу са Карађорђем као врховним командантом, коме је био искрен сарадник и као културан човек необично користан не само у савладавању унутрашњих тешкоћа, већ нарочито у спољним односима, јер се са првим успесима устаничке борбе осећало да се рађа држава, нова српска држава, као остварење вековних очекивања. Прота Матија је у време рађања те државе не само командант целог једног герилског фронта, него и први српски дипломата и први законодавац. Он успоставља прве контакте устаника са аустријском командом у Земуну, са митрополитом Стефаном Стратимировићем који у два маха шаље у Беч молбе да Царство помогне устанике, али без успеха. Зато се прота и митрополит поуздавају у се, у српски народ и траже новог покровитеља у православној Русији. Митрополит

саставља и шаље Русима план о ослобођењу српског народа и о стварању нове српске државе. Устанак се тек распламсао, а већ нестара за њебану. Аустрија не да, трговци земунски уз прећуткивање пограничних власти кријумчаре барут и муницију, али нису кадри да издржавају целу једну војску. Треба новаца. Прота купи од народа, обилази, богоради, а кад све то недостаје, он продаје своју стоку и купује барут.

Већ 1804. Прота иде као устанички посланик чак у Петроград да обавести руског цара о борби свог народа и да затражи помоћ. После две године (1806) он иде у Беч и поново у Петроград да Аустрију и Русију заинтересује за српски устанак и укаже на његову међународну важност. Он саставља први српски законик на основу крмчије, старих српских закона и према насталим потребама. Он је творац и први председник „Совјета српског”, прве српске владе, он је и даље мудри стратег, али изнад свега он цени свој свештенички чин и позив.

Кад је Прота организовао Совјет и тако поставио темељ власти у организовању државе, замоли Карађорђа да га пусти кући, „да мој стари занат предузнем”, али Вожд, ценећи његове способности које је обилно користио, није хтео ни да чује, већ одговори пред свима: „... Кад ја мој стари занат почнем радити, онда ће и чича прота свој стари занат.” У својим „Кратким записима” прича Прота како су 1811. поједине војводе, па и он, добили од Вожда и Совјета војводске дипломе. Прота Матија је именован за ваљевског војводу и добио под управу 34 села са варошицама Палежом и Убом. Међутим, он за своју војводску диплому као да није много марио. „Мислим: кад сам могао од 1804. до 1811. године са владичанском синђелијом војевати, зашто и сад не могу, ал' већ сам запливао, ваља пливати (Молио сам врховног вожда да даде моме брату Сими команду, ако му је воља, а да мене остави на миру, но то ми се не уважи).” Протић син, књижевник Љубомир П(ротин) Ненадовић, забележио је поводом ових очевих речи: „Ја тврдо држим да је он ово неколико речи противу војводске дипломе рекао у одбрану свога свештеног чина. Он је дотле ишао по народном послу у Петербург и Беч, био је председник Савета, предводио војску на Шапцу, крај Дрине, на Врачару и по другим местима, али то је све чинио као свештеник, као прота. Сада пак — 1811. године — учинило му се да војводска диплома уништава његову синђелију и свештенички чин, који му је био милији од свију других чинова, и који је чин до гроба поштовао више него друге светске чинове.”

Религиозност протe Матије била је врло интензивна, једра, делотворна. Он доживљава Бога као најузвишенију реалност и вредност, као искључиви извор свакога добра и због тога и као објект нашег највишег поштовања и љубави. Бог није одвојен од нас. Он је с нама, с нашим најближима, нашим народом, са отечеством као заједницом везаном крвљу и прожетом љубављу, у којој ми на земљи једино можемо бити срећни, али само онда ако је живот наш прожет љубављу према Богу, испуњавањем заповести Божијих и благословом Божијим. Зато Прота и приступа писању својих „Мемоара”

са циљем да би своју децу „наставио на пут живота, да вас измалена научим љубити Бога и отечество”. У томе је оно право остварење највећих Христових заповести о љубави према Богу и ближњему у којима је изражен сав „закон и пророци”. Жртва за отачаство, за свој народ, за своје ближње, слична је жртви Христовој за спасење људи. Кад је Карађорђе дао посећи тројицу поцерских кметова зато што су „ушли у Турке и храну носили”, закључује Прота: „Ето шта у своје време важи паметна строгост: погубити тројицу за сачувати хиљадама. Истина да мени не пристоји овако мислити и говорити, али и Христос Спаситељ себе је дао на смрт да спасе сав род чловјечески. Тако је и Карађорђе радио.”

Протина интимна, унутрашња побожност имала је постојано и своју спољну димензију. Он се моли Богу, води рачуна о празницима и постовима. Празновање празника, и то многих, било је у то време у српском народу нарочити вид богопоштовања. По празницима су се памтила времена бивших догађаја и заказивали будући послови. Датирајући поједине догађаје именима празника народ доказује да су ти празници држани и поштовани и да је свако знао кад је који празник или друго литургијско време (пост, покладе, месојеђе и сл.). Тако Прота прича како су Немци 1787. године одузели све турске лађе од влашке границе до Дубице „уз наш божићни пост”; како су београдски Срби отворили Аустријанцима Су-капију 1788. „и целу ноћ уочи Ваведења отворену држали”; како те године „уз наше месојеђе” дође онај фамозни „господин Мијушко”, а Ваљево гори „на наш чисти понедељак те године”; кнеза Ранка Лазаревића убише Турци у Шалцу „баш уз часни пост 1800. године”; крцалије запалише шабачке куле „баш на наш Велики четвртак” итд. Прота је истакао и чињеницу како су Срби онда држали постове. Једнога дана он распоређује војску. „То слуша, пише Прота у „Мемоарима”, Борђе Крстивојевић из Забрдице, кмет, који је дошао с новим кнезом Пејом, па рече: „Чујеш, кнеже Пејо! Да овај прота рекне: Борђе, једи месо у петак и среду — ја ћу јести, а камоли нећу Турке тући.” То вам само напомињем, додаје Прота у загради, да видите колико су онда Срби постове уважавали.”

Прота је био велик не само у време устаничких победа и у невољама које су их пратиле, већ и у време кад се турска сила наднела над устаничку Србију и почела да је савладава. Кад је 1813. надмоћнија турска сила са свих страна навалила на устанике, Прота је, бранећи српску револуцију, показао необичну храброст. Он је учествовао у славној битки на Равњу, где су његови устаници седамнаест дана одолевали турској сили. Дошао је слом. Карађорђе је већ и пребегло у Срем. Прешао је и Прота, али његова родољубива активност није престала.

За време Бечког конгреса (1814—1815), на коме се стварала нова политичка карта Европе, Прота је у Бечу. Он настоји да заинтересује велике силе за праведну ствар свога народа, али узалуд. Свако је гледао своје интересе. Протини разговори с руским дипломатама завршени су његовим вајкањем: „Ми се бојимо да у какву замерку код Руса не паднемо”, на што му је одговорено: „Ви се не бојте, Русија

зна вашу жељу и приврженије к њој, но сад тако је да морате просити сами." Ађутант енглеског лорда завршава разговор с Протом извињавањем да лорд нема времена, али он „знајући опстојатељства и садашње двора англијскога са Портом сношеније... наш се двор англијски у таква деликатна дела нипошто мешати неће; ни више нама долазите..." А Аустријанци: „Будући да је то дело сад овог маповенија врло немогућно, и ми морамо с Турчином врло јако пријатељство држати, зато сад ништа о томе предузети не можемо". Цар Франц: „Ја вам ништа помоћи не могу, ја сам сада у пријатељству с Турцима..." Представници Пруске нису хтели с Протом ни да разговарају, па ни на писмену молбу његову нису одговорили.

Прота се у Бечу уверио да се Србија мора поуздати сама у се. То је било јасно и у Србији. Зато, кад је 1815. поново плануо устанак под водством Милоша Обреновића, Прота се враћа у Србију и помаже новом вођи устанка, који га уважава, иако се њихови односи често мењају. Прота врши важне и поверљиве дужности, преговара с Марашли-пашом, бива кнез Ваљевске нахије, члан Великог суда, Народне канцеларије итд., али пада и у немилост и сукобљава се с кнезом Милошем. Па ипак, Прота је био тако велик и мудар родољуб да је разликовао личне ствари од општенородних интереса, сагледао је целину народне судбине изнад ситних односа и личних ставова појединца, па макар то био и Кнез. Године 1833. био је на своју молбу због слабог здравља пензионисан као члан Ваљевског суда и шест пуних година провео је у својој Бранковини, али и тада је био присутан у политичком животу Србије, те 1838. постаје члан тада основаног Државног савета. Али, као бранилац уставног поретка долази у сукоб са кнезом Михаилом, па је чак једну годину провео у емиграцији и живео у Петрограду и Цариграду. Године 1841. враћа се у Србију и од 1842, после промене режима и династије, он је поново члан Државног савета све до свог пензионисања 1852. године.

У току овог периода свог политичког рада Прота 1844. угушује катанску буну у Шапцу и Подрињу, бива изабран за почасног члана Друштва српске словесности (1845), учествује 1848. на чувеној Мајској скупштини у Сремским Карловцима.

По одласку у пензију Прота је живео у Ваљеву где је 29. новембра 1854. и умро, али је сахрањен у својој Бранковини поред свог оца, стрица и брата Симе. Његова сахрана представљала је праву манифестацију. „Тело му је било покривено до гроба барјаком под којим је војевао, пише његов син Љубомир. Осим многобројних Ваљеваца пратило га је преко шест стотина коњаника из окружја, међу којима је осим других старих барјака, ношен из Осјечине барјак под којим су Недићи на Чокешини изгинули."

Завршио се један живот, који је најбоље окарактерисао сам Прота у својим „Мемоарима": „Цела моја прошлост била је бурна и врло променљива, али без икаквог страха осврћем се ја на њу, и са задовољством и унутрашњом наградом пролазим у мислима све прошле године мог живота, и радујући се да ни на једно дело не наилазим за које би ми савест штогод пребацити могла.

Бурна времена новије српске прошлости била су тесно скопчана са мојим животом; и као што су она променљива била, тако је и мој

живот био променљив. Ја сам служио и господаро, поповао и војво-
довао; путовао по народном послу далеке путове и код куће мирно
седео и у мојој башти воће каламио; војевао сам опасне ратове и
уживао благодет општег мира; с царевима говорио сам слободно,
каткад збунио ме је говор простог кмета; гонио сам непријатеља и бе-
жао од њих, живео у сваком благу и изобиљу, и опет долазио до си-
ротиње; имао сам лепе куће и гледао их из шуме спаљене и срушене;
пред мојим шатором вриштали су у сребро окићени арапски хатови
и возио сам се у својим неокованим таљигама; војводе ишчекивали
су заповести из мојих уста, и опет судба ме доводила да пред онима
што су били моји пандури на ноге устајем . . . Те све промене у мом
животу, Москва и Петербург, Варшава и Беч, где сам негде био, по-
јављују ми се као сан моје младости. Већу част мојих савременика и
другова хладна је земља затрпала, млађи и вештији људи предузели
су оне народне бриге и послове са којима смо ми управљали, отече-
ство моје напредује, и ја радосно и задовољно повраћам се у ово
скровито мало селце, на огњиште мојих дедова, да се одморим од
мојих трудова и да вас нејаке наставим на пут живота, да вас из
малена научим љубити Бога и отечество . . .”

У својим „Мемоарима” и осталим краћим списима Прота Ма-
гија нам даје верну слику устаничке Србије, мале Србије у великој
невољи. Његово виђење те Србије има много сродног са виђењем Ви-
шњићевим и Вуковим, али и много различитог. Док код ове двојице
хроничара устаничког времена има много драматичности, патоса и
романтизма у сликању јунаштва и страдању, па и оштрог и непош-
тедног изрицања осуда, нарочито код Вука, Прота је уздржанији, то-
плији, гледа са ширих видика те му се и ситни, свакодневни догађаји
и судбине и поступци ситних, обичних људи са свим њиховим врли-
нама и манама уклапају у општу слику времена и са крупним дога-
ђајима и водећим ликовима дају комплетну слику Србије, која је са
свим врлинама и слабостима своје деце рађала своју слободу, трпећи
тешке порођајне болове.

У свом одличном есеју о Проти Матији под насловом „Епска
истина протe Матије Ненадовића” Борђе Јовановић је осетио ову моћ
и изражајну снагу Протиних речи: „Такве речи бризгају из причања
протe Матеје Ненадовића. То бризга и одзвања она епска, десете-
рачка, али стварна Србија по којој праште пушке, из које куљају
исовке и клетве и шкргуће буна против зулума. То хучи Морава,
жубори Колубара, вијоре ветрови са Рудника и Копаоника, заруди
Мачва, гране Шумадија. Логори и опсаде, шанчеви и јуриши, ханови
и збегови, отсеченим главама закрвављене зобнице, разорена села,
разроване оранице, и хрупци набијених на коље, и људи, увек људи,
увек Србија, побуњена Србија, лукава и јуначка, неписмена и про-
ницљива, стално крвава од својих и туђих крви, тмастих и згрушених,
црних, загорелих.

Овај крепки човек из Бранковине носио је у себи један део та-
кве Србије: као да је био саздан од њених снага и њених немоћи. Он
је и њен огањ и њен пепео, мегдан и бусија, срчаност и инат, њена гор-
дост и њена потиштеност. И зато када Прота прича, — јада се и дичи
сама Србија, решена да прекрати зулуме, али још нејасно свесна шта

све тиме започиње. Та епска Србија затитра кроз његова причања, звонкија је често неголи у Вишњићевом десетерцу. Стварност буне лије из његових казивања као плахи, освежавајући пролећни пљусак.”

Посматрајући портрет Проте Матије, Душан Николајевић у својој књизи „Три Ненадовића” овако види Проту и његово време: „Крупни човек велике главе и широког чела, патријаршијске браде, расно лукавих очију и насмејана лица осмехом, за који се не зна да ли је благ или сардонски, Прота Матија је из религије Србије црпео свој снажни оптимизам. Био је мудар, лукав и неумитан у одбрани груди, која га је одњихала и која ће га примити, и био је широко, мушки толерантан Прота Матија, који зна да нађе цинизам за слабости људске... Прота осећа да сви ти људи долазе и одлазе, али да је земља Србија, вечна и тајанствена.” То је осетила и српска песникиња нашег времена рођена у Протиној Бранковини:

„Србија је велика тајна:
не зна дан шта ноћ кува,
нити ноћ шта зора рађа,
не зна грм шта суседни грм сања
нити птица шта се догађа
између грања...
Свакога часа све се мења,
ниједног кута ни листа нема
да није тајна...”

(Десанка Максимовић, **Спомен на устанак**)

То ће да осети и сваки наш савременик који се удуби у личност и „Мемоаре” честитог Проте, и схватиће Протину поруку коју је он упутио не само својој рођеној деци, већ свим српским генерацијама, па и нама, да је најважније „љубити Бога и отечество”.

Summary

Dr. Dusan Kasich

PROTA MATIJA NENADOVICH (1777—1854)

Prota (Archpriest) Matija Nenadovich lived in the most troublesome times for the Serbian people, which marked the period of the strong Serbian rebellions against the Turkish yoke, and that is the first half of the last century. The First Serbian Insurrection started in 1804, being led by the famous Karageorge (Black George) Petrovich, and after several years of glorious success (even Belgrade was liberated) it collapsed in 1812. Nevertheless the Serbians started the Second Insurrection in 1815, this time under the leadership of Milos Obrenovich, who showed more flexibility in negotiating with the Turks, and the Serbian state became autonomous in 1830 and never again has been occupied by the Turks.

During all these battles the figure of Prota Matija Nenadovich was brilliant. He was not only a priest but also a good politician who perfectly knew how to protect his people. With this aim he travelled to the ruling courts in Istanbul, Moscow, Warsaw and Vienna. His diplomatic capabilities were fully supported by his fluent knowledge of Turkish, Russian and German. He was the first President of the so-called »Ruling Council«, which was the Government of the then Serbia.

The end of his life Prota Matija spent in his native village, near Valjevo, and when he died thousands of prominent people from the whole of Serbia came to pray for the repose of his noble soul.

Prota Matija Nenadovich wrote his famous »Memoirs«, where he described those unstable times of the Serbian people, when there was no United Nations to protect the interests of the subordinated people, as today, but the Serbians could rely only upon themselves and the Orthodox Christians abroad.